

Jongeren berechten jongeren (IV): het Albeda experiment

Het Albeda College is een regionale mbo-instelling in Rotterdam-Rijnmond. De sectie Economie & Ondernemen (34 mbo-opleidingen) experimenteert sinds vorig najaar met een nieuwe vorm van tuchtspraak om studenten te berechten als ze de regels van het schoolreglement hebben overtreden. De normale gang van zaken is dat studenten door of namens de schooldirectie gestraft of bijgestuurd worden. Maar in de experimentele opzet kunnen de schoolofficials besluiten dat een bepaalde zaak, nadat de overtreding door de dader(s) erkend is, ter afdoening aan een studentenrechtbank wordt voorgelegd. Voorwaarde is dat zowel de dader als de benadeelde partij akkoord gaan met deze wijze van afdoening en dat er geen aangifte bij de politie wordt gedaan. Het doel is dat de beide partijen met hulp van de studentenrechtbank tot een oplossing komen waarmee de schade wordt hersteld die de benadeelde partij is aangedaan. Niet de tuchtrechtelijke straftoemeting aan de dader maar het herstelrechtelijke belang staat voorop, waaronder ook het belang dat beide partijen op school kunnen blijven functioneren. De leden van de studentenrechtbank worden begeleid door stafleden en hebben een training ontvangen om hun diverse rollen te vervullen: er zijn drie rechters, een aanklager, een advocaat van de dader en een advocaat van de benadeelde. Een bijzonderheid van het Rotterdamse experiment is dat de leden van de studentenrechtbank gerekruteerd worden uit studenten van de MBO4-opleiding tot juridisch-administratief medewerker. De studentenrechtbank moet als een leerwerkplaats voor de studenten van deze opleiding gaan fungeren. Ik ben niet voldoende juridisch onderlegd, maar bij mij als eenvoudige socioloog roept het experiment de volgende vragen op.

1. Als ik het goed begrijp, is de juridische basis van de studentenrechtbank gelegen in het schoolreglement zoals vastgesteld door het bestuur van het Albeda College (AC) en (meer in het bijzonder) in de bevoegdheid van het AC-bestuur om overtredingen van de schoolregels, indien begaan door studenten, *tuchtrechtelijk te corrigeren*. De ultieme maatregelen zijn (al dan niet tijdelijke en al dan niet voorwaardelijke) schorsing en verwijdering van de student, maar men kan ook met lichtere interventies volstaan. In de tweede plaats kan het AC in geval van strafrechtelijke delicten *aangifte doen bij het Openbaar Ministerie* of in contact treden met de politie. En in de derde plaats kan het AC in geval van inbreuk op de leer- of kwalificatieplicht in contact treden met de *Leerplichtambtenaar*. Heb ik goed begrepen dat de studentenrechtbank in deze drieledige tuchtrechtelijke context staat en dat die context beantwoordt aan het stramien dat in abstracto in Tabel II is weergegeven?
2. Ik vermoed dat het Albeda College nog drie andere pijlen op zijn boog heeft om studenten in het gareel te houden, maar dat de studentenrechtbank daar niets mee van doen heeft. Deze liggen op het gebied van de *academische regulering*. In de eerste plaats hebben de docenten en examinatoren tot taak de studie- en beroepsgeschiktheid van studenten te beoordelen. In dat verband kunnen ze hen in het uiterste geval uit de opleiding verwijderen. In de tweede plaats zien de docenten en examinatoren erop toe dat studenten geen misbruik maken van de aangeboden onderwijs- en examenvoorzieningen en zich voldoende inzetten om studievoortgang te boeken. In dat verband worden ze geconfronteerd met incentives die veelal een punitieve werking hebben. In de derde plaats moeten docenten en examinatoren studiefraude bestrijden, hetgeen een belangrijke tuchtrechtelijke component kan hebben. Is mijn vermoeden juist dat deze drie vormen van *academische regulering* door het AC-bestuur buiten het werkkterrein van de studentenrechtbank worden gehouden?
3. Wordt de professionele binnenschoolse *hulpverlening aan risico- en zorgjongeren* trouwens voldoende beschermd tegen de eventuele neiging om alle afwijkend studentengedrag door een tuchtrechtelijke bril te bezien? Men zou bijvoorbeeld het paard achter de wagen spannen wanneer men een hulpverlenende maatregel zoals de *time-out* zou incorporeren in het tuchtrechtelijke arsenaal. In hoeverre werkt de invoering van de studentenrechtbank de criminalisering van afwijkend studentengedrag in de hand?
4. Ik begrijp niet welke functies de studentenrechtbank in het stramien van Tabel II vervult.
 - a) Alleen een schikkingstraject in het kader van de herstelfunctie C.4? Nee, het gaat niet om een schikkingstraject, want noch de aanklager noch de drie rechters horen in zo'n traject thuis. Er zouden dan slechts drie rollen in het spel zijn geweest: de dader, de benadeelde partij en een mediator. Zij zouden de uitkomst dan aan de tuchtrechter rapporteren. Deze zou de uitkomst vervolgens in zijn vonnis bekrachtigen, waarna hij erop zou toezien dat de schikking wordt nageleefd.
 - b) Een arbitragetraject in het kader van de herstelfunctie C.4? Van bindende arbitrage tussen dader en

benadeelde partij is evenmin sprake. De drie rechters zouden als arbiter kunnen optreden, maar een aanklager hoort in dat proces niet thuis. Er zou hoogstens een getuige-deskundige kunnen optreden die namens de tuchtrechtelijke schoolautoriteiten verduidelijkt wat de dader misdaan heeft.

c) De gehele tuchtrechtelijke herstelfunctie C.4? Het ziet ernaar uit dat de tuchtrechtelijke autoriteiten van het Albeda College, in door hen geselecteerde zaken, hun volledige bevoegdheid om in het kader van de herstelfunctie (C.4) vonnis te wijzen aan de studentenrechtbank overdragen, althans nadat zij de schuld van de dader hebben vastgesteld en nadat beide partijen akkoord zijn gegaan met interne afdoening door de studentenrechtbank.

d) Of alle tuchtrechtelijke functies (B.1 t/m C.7)? Vanuit c) is het nog maar een kleine stap om de bevoegdheid vonnis te wijzen ook ten aanzien van de overige tuchtrechtelijke functies (B.1, B.2, C.5 t/m C.7) aan de studentenrechtbank over te dragen. Hierbij geldt wederom als voorhoud dat de tuchtrechtelijke autoriteiten zelf de bevoegdheid behouden de schuld van de dader vast te stellen.

5. Hoe wordt voorkomen dat het somtotaal van alle tucht- en herstelrechtelijke maatregelen die aan de dader worden opgelegd, niet in verhouding staat tot de ernst van zijn delict en/of dat het somtotaal zijn draagkracht te boven gaat (mede in het licht van de taak van de school iedere student op doelmatige wijze naar het eindexamen te leiden)? Of meer in het algemeen: zijn er garanties geschapen dat de regels van *due process* worden nageleefd en dat de rechtsgelijkheid geëerbiedigd wordt? En is er voorzien in de mogelijkheid van een beroepsprocedure tegen het vonnis van de studentenrechtbank?

6. Gesteld dat schoolorganen of leden van het schoolpersoneel binnen de schoolcommunity zich jegens studenten aan strafwaardig gedrag schuldig maken (of aan gedrag waardoor studenten ernstig benadeeld worden), kunnen deze dan voor de studentenrechtbank worden gedaagd. Zo neen:

6.1 mag dat strafwaardige gedrag dan door de studentenrechtbank als verzachtende omstandigheid worden aanvaard als studenten daarop met strafbaar gedrag reageren? [Men denke bij voorbeeld aan de casus dat leerlingen door een docent beledigd of vernederd zijn geworden.]

6.2 is het überhaupt moreel aanvaardbaar dat zo'n zaak door de studentenrechtbank wordt behandeld of moeten de tuchtrechtelijke autoriteiten in dat geval hun eigen boontjes doppen in plaats van de studentenrechtbank te dwingen een vonnis te vellen dat tegen het rechtvaardigheidsgevoel van de studenten ingaat?

7. Gesteld dat een student zich schuldig maakt aan overtreding van de gedragsregels, neergelegd in het schoolreglement van de "schoolcommunity", maar dat zijn gedrag volstrekt gebillijkt wordt volgens de informele gedragsregels van de *studentencommunity* (eigenrichting in plaats van 'maten naaien'), is het dan moreel aanvaardbaar dat zo'n zaak aan de studentenrechtbank wordt voorgelegd? De studentenrechtbank zou zichzelf in dat geval eigenlijk moeten wraken wegens belangenverstremming (botsende loyaliteiten). De tuchtrechtelijke autoriteiten moeten dan hun eigen boontjes doppen.

8. In hoeverre is het in strijd met de grondbeginselen van het procesrecht, als de delinquent (de student) voor de keuze wordt gesteld zijn strafmaat te laten bepalen door de straf-/tuchtrechter (de school) of door een tribunaal bestaande uit 'peers' (ouderejaars medestudenten):

8.1 waarbij hij het risico loopt extra te worden bestraft (bv. met een strafblad) vanwege het feit dat hij berechting door de 'peers' afwijst, maar waarbij hij anderzijds niet kan taxeren welk van beide opties de meeste rechtszekerheid (kans op gelijke behandeling) oplevert?

8.2 waarbij hij het risico loopt dat de rechters, de aanklager en de advocaten van de studentenrechtbank gesouffleerd worden door de school en dus geneigd zijn de belangen van de school voorop te stellen?

8.3 waarbij dat risico (8.2) nog aanmerkelijk versterkt wordt door het feit dat het doen en nalaten van de rechters, de aanklager en de advocaten van de studentenrechtbank in het kader van hun juridisch georiënteerde opleiding beoordeeld worden door de school? Zijn er voldoende garanties ingebouwd voor de functionele onafhankelijkheid van deze functionarissen?

9. Kortom: wegen al die juridische valkuilen op tegen de opleidings- en vormingsdoelen die met het instellen en in stand houden van de studentenrechtbank worden nagestreefd? Zoals Tabel II illustreert kunnen de herstelrechtelijke functies van een straf- of tuchtrechtelijk proces ook worden gerealiseerd zonder daarbij een 'peer court' in te schakelen.

Wes Holleman

weblog onderwijs, 22-2-2022

<http://www.onderwijsethiek.nl>

Tabel I. Bronnen

<p>Over de studentenrechtbank van het Albeda College https://www.albeda.nl/nieuws/albeda-opent-eerste-mbo-studentenrechtbank/ (16/11/2021) https://www.ad.nl/rotterdam/albeda-krijgt-als-eerste-mbo-in-nederland-een-studentenrechtbank-denkbijvoorbeeld-aan-sexting~a46c6ea0/ (16/11/2021) https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2021Z21853&did=2021D46649 (29/11/2021) https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2022/02/07/antwoorden-op-kamervragen-over-het-bericht-dat-het-albeda-als-eerste-mbo-in-nederland-een-studentenrechtbank-krijgt (7/2/2022)</p>
<p>Over jongerenrechtbanken https://www.jongerenrechtbanken.nl/ https://www.jongerenrechtbanken.nl/wp-content/uploads/2016/06/Artikel-Justiti%C3%ABle-Verkenningen.pdf (Justitiële verkenningen, jrg. 44, nr. 4, 2018) https://www.universiteitleiden.nl/onderzoek/onderzoeksprojecten/rechtsgeleerdheid/evaluatie-pilot-jongerenrechtbanken (2015-2018) https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgeleerdheid/instituut-voor-privaatrecht/procesevaluatie-jongerenrechtbank_afd.jeugdrechtul_definitief.pdf (evaluatieverslag deel 1, 2016) https://www.kl.nl/nieuws/eigen-rechter-spelen/ (17/11/2017) https://core.ac.uk/download/pdf/388643749.pdf (evaluatieverslag deel 2, 2018) https://stichtingveiligonderwijs.nl/wp-content/uploads/2021/10/Magazine-2021-2.pdf (2021) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/jongeren-berechten-jongeren/ (8/11/2011) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/jongeren-berechten-jongeren-ii/ (4/9/2012) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/jongeren-berechten-jongeren-iii/ (5/1/2015) De rechtvaardigheids-juf van Malone. In: Frank Adam (2013), <i>Belgische fabels (Confidenties aan een ezelsoor, Boek vijf)</i>. Uitgeverij Vrijdag. Url: https://adoc.pub/de-rechtvaardigheids-juf-van-mechelen.html</p>
<p>Straffen op school <i>Straffe school, de grenzen van sanctioneren verkend.</i> Url: https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/11032 (2015) https://oudersenonderwijs.nl/kennisbank/school-organisatie/straffenopschool/</p>
<p>Over de samenwerking/interactie tussen scholen en buitenschoolse instituties https://www.halt.nl/innovaties-van-halt/jongerenparticipatie/ > Jongerenrechtbanken https://www.nji.nl/system/files/2021-04/Schoolverzuim-aanpakken-een-wetenschappelijke-onderbouwing.pdf (2021)</p>
<p>Over de herstelrechtelijke benadering van deviant gedrag https://www.herstelrechtinhetonderwijs.nl/ (kenniscentrum echo) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/herstelrecht-niet-meer-schorsen/ (6/11/2007) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/laatkomer-wil-herstelrecht/ (9/10/2008) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/niet-criminaliseren-maar-opvoeden/ (14/1/2010) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/woede-en-wanhoop-in-de-klas/ (16/8/2012) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/herstelrecht-bij-tandheerkunde/ (21/9/2015)</p>
<p>Over rights-respecting schools http://www.onderwijsethiek.nl/ethische-kroniek/de-rechtsveilige-school/ (11/1/2010) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/de-rechtsveilige-school-ii/ (18/8/2010) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/rights-respecting-schools/ (15/2/2011) http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/rights-respecting-schools-ii-de-selectieve-propedeuse/ (20/2/2011)</p>

Tabel II. Beoogde functies van straf- of tuchtrechtelijke maatregelen

A. Gegeven

- 1.1 Er is een community. Het bestuur van de community heeft regels vastgesteld waarin de volgende vragen worden beantwoord:
 - a) wie behoren tot de community, aan welke gedragsregels moeten ze voldoen? en welke straf- of tuchtrechtelijke maatregelen kunnen door of namens het bestuur worden genomen als de gedragsregels overtreden worden?
 - b) Openbare aanklager: wie neemt het initiatief tot het nemen van die maatregelen)? is hij bevoegd vervolging in te stellen als er *geen* klacht door een benadeelde partij is ingediend?
 - c) Straf- c.q. tuchtrechter: wie beslist dat de gedragsregels overtreden zijn, door wie de gedragsregels overtreden zijn, en welke maatregelen jegens de overtreder genomen moeten worden? en is er een hogere rechter bij wie de verdachte (tegen het vonnis-in-eerste-instantie) in beroep kan gaan?
 - d) wie ziet toe op de tenuitvoerlegging van de straf- of tuchtrechtelijke maatregelen?
- 1.2 Gewoonlijk bestaat er voor een benadeelde partij (het slachtoffer) de mogelijkheid een civielrechtelijk proces tegen de dader aan te spannen met het doel de berokkende (materiële en immateriële) schade vergoed te krijgen. Maar soms zijn er ook in het straf- of tuchtrecht voor de benadeelde partij mogelijkheden geschapen om (binnen zekere grenzen) civiele claims in te brengen (zie 4).
- 1.3 De als dader aangeklaagde partij kan in principe *niet* tot zijn verontschuldiging aanvoeren dat hij zich geen lid van de community voelt; dat hij het gezag van het communitybestuur nooit aanvaard heeft; dat hij lid is van een andere community waar afwijkende gedragsregels gelden; of dat hij de aangevoerde gedragsregels niet kende en ook nooit onderschreven heeft.

B. Beoogde hoofdfuncties

2. VERGELDING VAN HET BEGANE DELICT:
 - 2.1 De dader krijgt zijn verdiende loon in de vorm van leed dat hem door de rechter wordt opgelegd.
 - 2.2 Voorbeelden van (al dan niet tijdelijk) opgelegd leed: vrijheidsbeperking, taakstraf/dwargarbeid, geldboete, verbeurdverklaring, ontneming van eigendoms- of andere rechten.
 - 2.3 Toelichting: het delict wordt beschouwd als een inbreuk op de rechtsorde van de community; wanneer het door de rechter opgelegde leed aan de dader is voltrokken, is zijn schuld tegenover de regelgevende community ingelost.
3. BLOKKERING OF AFSCHRIKKING VAN TOEKOMSTIGE DELICTEN:
 - 3.1 Bescherming van de community tegen deze delinquent (speciale preventie):
 - 3.1.1 door middel van (al dan niet tijdelijke) *blokkering* van de mogelijkheid tot recidive (bv. verbanning, detentie, schorsing, separatie, huisarrest, intrekking rijbewijs, straatverbod, verbod op stalking, beroepsverbod); en/of
 - 3.1.2 door middel van *afschrikking* van recidive (we zullen hem mores leren; voorwaardelijke straftoemeting, voorwaardelijke invrijheidstelling, voorwaardelijke dwangsom).
 - 3.2 Bescherming van de community door middel van *afschrikking* van potentiële delinquenten (generale preventie).

C. Beoogde herstelrechtelijke nevenfuncties

4. REPARATIE VAN DE BEROKKENDE SCHADE:
 - 4.1 De dader verschaft genoegdoening aan de civiele partij(en) die door hem benadeeld zijn, teneinde de schadelijke (materiële en/of immateriële) gevolgen van het delict zoveel mogelijk weg te nemen.
 - 4.2 Toelichting: het doel is om de *directe* schadelijke gevolgen van het delict te compenseren en dus niet om tegemoet te komen aan de eventuele behoefte tot vergelding (zie 2) of tot doorberekening van kosten die verbonden zijn aan de opsporing van de dader of aan diens straf- of tuchtrechtelijke berechting.
5. MOGELIJKE REPARATIES OM RECIDIVE TE VOORKOMEN EN ANGST VOOR RECIDIVE TE REDUCEREN:

>>> *Tabel II (Vervolg)* >>>

- 5.1 De dader gaat akkoord met een leer- en reflectietraject om het risico van recidive te bewaken en te verkleinen.
- 5.2 De dader neemt (c.q. accepteert) andere maatregelen om het risico van recidive te bewaken en te verkleinen (bv. medicatie, sterilisatie, straatverbod, vrijwillige verandering van werk- of woon-omgeving, inlevering van rijbewijs, coaching, toezicht door de Reclassering).
6. REPARATIE VAN DE AANGETASTE BETREKKINGEN:
De dader spant zich in, de sociale betrekkingen met de benadeelde leden van de community (en/of met de community als geheel) te herstellen, zodat normaal sociaal verkeer weer mogelijk wordt.
7. REPARATIE VAN DE SCHADE DIE DE DELINQUENT AAN ZICHZELF EN AAN ZIJN NAASTEN HEEFT TOEGEBRACHT:
 - 7.1 De delinquent gaat akkoord met een traject van persoonlijke boetedoening.
 - 7.2 De delinquent neemt stappen om zich te verzoenen met zijn naasten (gezinsleden, ouders, kinderen) en zijn zorgplichten jegens hen na te komen.
 - 7.3 De verslaafde verbindt zich een ontwenningstraject te gaan volgen. De spijbelaar verbindt zich de opgelopen leerachterstand in te lopen.